

EU's frivillige overvågningsprogram

De seneste år er den offentlige opmærksomhed vedrørende biernes betydning vokset. De hyppige meldinger om store bitab er en medvirkende årsag hertil. EU kommissionen har besluttet at støtte biavlere med 3.75 mio. Euro i forbindelse med at undersøge årsager til bitab. Danmark er med i dette program.

Af Per Kryger, Aarhus Universitet, Institut for Agroøkologi

EU har etableret en ny institution med fokus på bier og deres sundhed. I Frankrig, nær Nice ligger ANSES (Det franskeagentur for fødevarer, miljø og arbejdsmiljø), som allerede er et OIE (De forenede nationers husdyrsundhedsorganisation) referencelaboratorium for bisygdomme. Dette laboratorium er nu desuden sæde for EUs fælles referencelaboratorium for bisundhed. Laboratoriets opgave er at koordinere indsatsen omkring bisygdomme i EU samt sørge for, at de metoder man anvender i de forskellige lande bliver harmoniseret.

Hvad er CCD?

Definitionen på colony collapse disorder (CCD) er, at bifamilier pludseligt mister de voksne bier, biavlere finder et bistade med yngel, foder og måske 100 bier og dronningen. Siden CCD kom på forsiden af alverdens aviser, er fokus på bier og deres sundhed vokset. Biavlere verden over har krævet svar på, hvordan dette sker, hvilke faktorer der spiller en rolle i dette fænomen, og hvordan kan bitab forhindres?

Årsager til CCD

Forskningen har søgt efter svar, og pressen har i de seneste år budt på talrige "løsninger" på CCD. Desværre sker der fortsat bitab, både med typiske CCD symptomer og andre former. En entydig forklaring er der endnu ikke enighed om. Målet med EUs nye overvågningsprogram for bitab er at undersøge fænomenet ud fra en epidemisk model, hvor man vil indsamle data systematisk fra bifamilier i løbet af 2012 og 2013. Ved at sammenligne bigårde med små tab med bigårde med store tab, vil man se om man kan indkredse problemet. I alt 17 lande har fået mulighed for at deltage, og Danmark er blandt de heldige.

Bitab undersøges som en epidemi

Epidemisk teori giver mulighed for at vurdere, hvor mange bigårde der skal besøges, og fra hvor mange bifamilier, der skal udtages prøver, for at skabe repræsentative resultater. For Danmark er antallet mindst 194 bigårde. Vi har rundet op til 200 bigårde fordelt over hele landet,

der skal udvælges tilfældigt. I Italien og Frankrig, der er en del større, skal der besøges tæt ved 400 bigårde.

Stikprøveundersøgelse

I hver bigård skal der indsamles bier fra samtlige bifamilier, hvis antallet er 13 bifamilier eller derunder. I bigårde, der er større, nøjes man med en tilfældig stikprøve. Indsamling sker i september eller oktober, hvor specialtrænede biinspektører kommer til hver enkelt bigård for at udtage prøver og bedømme biernes tilstand.

Prøvetagning

Prøverne, der skal indsamles, afhænger af, hvad biinspektøren ser. Som et minimum skal der fra sunde bifamilier udtages mindst 300 bier, som sendes til AU-Flakkebjerg. En del af bierne tages herfra til virusundersøgelse, og resten anvendes til at tælle varroamider.

Virusundersøgelsen er fokuseret på deform vingeвирус og akut bipolaralysevirus, som er de to virustyper kendt for at forårsage tab af bier. Bierne skal også undersøges for forekomst af nosema, der ofte har været nævnt som mulig kilde til bitab.

Særlige sygdomme

Hvis biinspektøren ved gennemgang af staderne bemærker symptomer i biernes yngel på bipest eller varroasyge udtages en yngelprøve. Biinspektøren

skal endvidere se efter symptomer på kronisk bipolaralysevirus i form af lammede eller rystende bier, ofte skinnende, fordi de har mistet deres hår på bagkroppen.

Mideundersøgelse

På AU-Flakkebjerg bliver der talt varroamider på bierne ved at vaske dem i sæbevand og skylle efter med en vandstråle. Der bliver kontrolleret for eventuelt forekomst af Tropilaelaps mider og den lille stadebille. Dette er to eksotiske parasitter, vi endnu ikke kender i Europa. Alle mider og biller (inklusive larver) skal opsamles og opbevares, og EUs referencelaboratorium for bisygdomme kan udtage en prøve til kontrol.

Tilfældige stikprøver

Ved det første besøg skal biinspektøren udvælge staderne helt tilfældigt. Hvis et stade, som biavleren har vurderet er OK og har indvintret, er dødt eller kommet ned på så få bier, at det ikke kan overleve vinteren, noteres det som værende dødt og regnes med som bitab.

Overvintring

Når foråret kommer, skal bierne igen tilses, og det noteres igen, hvor mange af staderne der er i live. Ideen er således at sammenholde forekomst af de ovenfor nævnte skadegørere med overlevelsen for at kunne se, om det er muligt at finde eller udelukke årsager. Fra Finland og

England, til Grækenland og Spanien, skal der undersøges i alt 3031 bigårde. Denne fælles indsats giver mulighed for at sammenligne på tværs af klimazoner, trækkilder, varroa kontrolformer, bityper, og biavlsmønstre. Det er derfor nødvendigt, at biinspektøren interviewer biavleren om den anvendte driftsform.

Bitab i løbet af sæsonen

Bier går ikke kun tabt i vinterperioden, hvorfor der sidst på sæsonen skal gennemføres endnu en inspektion. De biavlere, der medvirker, kan frit passe deres bigårde efter deres sædvanlige plan. Kun ved at tillade dette kan vi efterfølgende se, hvilken rolle forskellige biavlsmetoder spiller. Derfor vil biinspektøren bl.a. spørge om, hvordan man kontrollerer for varroa, og hvor hyppigt man skifter tavler, hvor mange bier man har udover dem der findes i den udvalgte bigård, om de tab man har i den bigård er typiske etc.

Hvordan tilmelder man sin bigård?

Man kan ikke tilmelde sig! Hele grundlaget for dette arbejde er, at vi udvælger bigårdene tilfældigt. Chansen for at blive udvalgt er dog helt afhængig af, om vi har kendskab til bigården. I det sidste år har NaturErhvervstyrelsen arbejdet med at indføre det Centrale BigårdsRegister (CBR). Der er nu tilmeldt mere end 1100 bigårde, men fordelin-

gen i Danmark er endnu meget skæv og ofte præget af, at enkelte biavlere har tilmeldt alle deres bigårde.

Den nuværende fordeling er ikke optimal og giver heller ikke mulighed for fuldstændig tilfældig udvælgelse. Men, der er masser plads i CBR til at registrere dine bigårde. Hvis du ønsker at få din bigård med i dette projekt, gælder det hurtigst muligt om at tilmelde sig. Det er dog ingen garanti for, at netop du er heldig at blive udtrukket. Andetsteds i bladet vil Birgitte Lund og jeg beskrive mere detaljeret om CBR for de, der endnu ikke har hørt om dette nye værktøj. (SDE-nyt nr 3 2012. Red)

Kick off - startskuddet

I juni blev der afholdt et første møde i Bruxelles med repræsentanter fra samtlige 17 deltagende lande. Det er klart, at de diagnosemetoder, der står til rådighed i de enkelte lande, er meget forskellige. Alle kan undersøge for varroamider, andre mider og for nosema. Undersøgelse for virus er derimod mere teknisk krævende, men man overlader det til de enkelte lande at bruge de metoder man lokalt har til rådighed.

Da det er et krav, at der opbevares reserveprøver fra samtlige bifamilier, har EUs referencelaboratorium efterfølgende mulighed for at kontrollere, om dette er et område, hvor der er behov for udvikling af standardproto-

koller, ved at kontrollere de enkelte laboratoriers resultater.

Det danske program

I Danmark har vi fået tilsagn om støtte til undersøgelse af 200 bigårde. Denne indsats er ikke gratis. Vores samlede budget lyder på 2 mio. kroner, hvoraf EU vil finansiere 70%. De sidste 30% bevilges af Aarhus Universitet. Udover at vi er med til at undersøge et for biavlens væsentligt problem, og dermed forhåbentlig på længere sigt kan være med til at finde løsninger, kan dansk biavl få gavn af dette program på en række andre områder.

I Danmark har vi de sidste mange år udelukkende undersøgt bigårde med akut mistanke om sygdomsudbrud. Dette er en effektiv måde at holde f.eks. bipest på et lavt niveau. Men det betyder samtidigt, at vi har et skævt indtryk af, hvor mange sunde bier vi har i Danmark, og hvordan biavlerne bidrager til at holde deres bier sunde.

Uddannelse

Projektet har endvidere et betydeligt element af optræning. Både biinspektører og laboratoriepersonale på AU-Flakkebjerg kommer helt op på tærerne for at nå at indsamle og undersøge de mange hundreder prøver. EUs motto for dyresundhed er "forebyggelse er bedre end helbredelse". På biområdet kræver det, at vi får mere funderet viden om

biernes skadegørere og de faktorer, der spiller sammen, når de nogle år eller nogle steder rammer særligt hårdt. Den viden kommer alle til gode, både biavlere og det øvrige samfund, der har så stor gavn af bierne. Jeg håber alle vil tage godt imod biinspektørerne, hvis man får sin bigård udtrukket til programmet. Men for at være en af de heldige der kan få en helbredsundersøgelse af sine bier, kræver det at du som biavler har oprettet dig i CBR og placeret dine familier på landkortet.
